

**პროექტი: ქართული ვერსიფიკაციის მიმართება
ევროპულთან (XIX-XX საუკუნეები)**

აკაკი ხინთიბიძე

*თსუ პროფესორი, შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული
ლიტერატურის ინსტიტუტის ლექსთმცოდნეობის ჯგუფის
დამაარსებელი და ხელმძღვანელი*

რეზიუმე: წინამდებარე სტატია წარმოადგენს აწ გარდაცვლილი მეცნიერის, ქართული ლექსის ცნობილი მკვლევარის, აკაკი ხინთიბიძის (1924-2008) საარქივო მასალაში მოპოვებულ მის მიერ დაწერილ დასაბუთებას საგრანტო პროექტისა, რომელიც საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმს წარედგინა 2002 წელს. ეს პროექტი, რომლის ხელმძღვანელი თავად პროფ. ა. ხინთიბიძე იყო, არის წინა წლებში (2000-2001 წწ.) იმავე ჯგუფის მიერ შესრულებული პროექტის „ქართული ლექსი ევროპული ლექსის ტიპოლოგიურ არეალში (V-XVIII საუკუნეები)“ გაგრძელება. პროექტი შესრულდა და მის ფარგლებში დაწერილი სამეცნიერო გამოკვლევების ერთი ნაწილი ახლაც ა. ხინთიბიძის არქივში ინახება. ვფიქრობ, რომ ეს მასალა სტატიების სახით პროექტის თითოეული მონაწილის მიერ იყო გამოქვეყნებული, ან რაიმე ფორმით ასახული მათ პუბლიკაციებში. ჩემი ყურადღება მიიქცია ა. ხინთიბიძის მიერ დაწერილმა პროექტის დასაბუთებამ, რომელიც გამოქვეყნებული არ ყოფილა და ქართული პოეზიითა და სიტყვიერი კულტურით დაინტერესებულ ქართველ და საზღვარგარეთელ მკვლევართათვის მისი გაცნობა წინამდებარე პუბლიკაციით იქნება შესაძლებელი.

ეს მოკლე, თეზისური რემარკები XIX-XX საუკუნეების ქართული ლექსის მიმართებაზე ევროპულ ვერსიფიკაციასთან, ვფიქრობ, საყურადღებოა.

რედაქტორი

საკვანძო სიტყვები: ქართული ლექსი, ევროპეიზმი, ვერსიფიკაცია.

ევროპეიზმის პრობლემა ქართულ ლიტერატურაში, რომელიც ილია ჭავჭავაძემ წამოაყენა, პოეზიის სფეროს შეეხება და, კერძოდ - „ფორმას გამოთქმისა“ („ევროპული გამოთქმა“), რომელშიც ვერსიფიკაციაც იგულისხმება.

რომანტიზმმა, სიმბოლიზმმა, ფუტურიზმმა და სხვა ლიტერატურულმა მიმდინარეობებმა ჩვენში ვერსიფიკაციის ახალი ფორმები შემოიტანა.

დღემდე ვერსიფიკაციის თვალსაზრისით არ არის დამუშავებული ევროპეიზმის პრობლემა ქართულ ლიტერატურაში. არ არის გათვალისწინებული ქართული ლექსის ხასიათის ცვლა ზემოხსენებულ ლიტერატურულ მიმდინარეობათა შესაბამისად.

პროექტის მიზანია XIX-XX საუკუნეების ქართული პოეზიის მიხედვით ქართული ვერსიფიკაციის ევროპულთან მიმართების შესწავლა-ანალიზი.

ამ თვალსაზრისით საინტერესოა ერთი მხრივ, ქართული რომანტიზმის წარმომადგენლების: კერძოდ, ალექსანდრე ჭავჭავაძის მთარგმნელობითი მოღვაწეობა, მის მიერ ნათარგმნი ფრანგი და რუსი ავტორების პოეტურ თხზულებათა მიმართება ორიგინალის ლექსწყობასთან; ასევე გრიგოლ ორბელიანისა და ნიკოლოზ ბარათაშვილის ლექსის სტრუქტურა; თეთრი ლექსის შემოტანა; რითმის დაკოჭლება, რაც ევროპული პოეზიის რითმასთან პოულობს საერთოს, ანჟამბემანი და სხვ.

მეორე მხრივ, ქართველი სიმბოლისტების: გრ. რობაქიძის, გ. ტაბიძის, ცისფერყანწელების გატაცება ევროპიდან შემოსული მყარი სალექსო ფორმებით: სონეტი, ტრიოლეტი, ოქტავა, ვერლიბრის დამკვიდრება და სხვ.

ქართული ლექსის უახლესი რეფორმა, რომელიც XX საუკუნის ათიან წლებში განხორციელდა, ლექსწყობის ევროპეიზაციისაკენ ლტოლვა იყო. ეროვნული

ტრადიციების გვერდით, ფეხი მოიკიდა მუსიკის მაგიურმა განცდამ, რაც პოლ ვერლენის ლოზუნგიდან მომდინარეობდა.

XX საუკუნის ქართულ ლექსწყობაში გამოვლინება ჰპოვა ფრანგული სილაბური ლექსის საზომებმა.

თავის მხრივ, ქართულმა რითმამ გავლენა მოახდინა რუსულ, კერძოდ, ვლადიმერ მაიაკოვსკის რითმაზე.

უნდა აღინიშნოს, რომ ქართულ ვერსიფიკაციას ისტორიულ ასპექტში უფრო მჭიდრო ურთიერთობა ჰქონდა დასავლურ სამყაროსთან, ვიდრე აღმოსავლურთან.

ზოგადად ვერსიფიკაციის პრობლემებს დიდი ადგილი აქვს დათმობილი სტრუქტურულ პოეტიკაში, რომელმაც ჩვენში კარგა ხანია ფეხი მოიკიდა. გ. წერეთლის, აკ. ხინთიბიძის, ა. სილაგაძის, მ. ქურდიანის, თ. დოიაშვილის, თ. ბარბაქაძის ნაშრომებში ქართული ლექსი განხილულია, როგორც სტრუქტურული მთლიანობა მისი ფორმით და, კერძოდ, ვერსიფიკაციის გათვალისწინებით.

ქართულ ლექსს იკვლევენ საზღვარგარეთაც. აღსანიშნავია ლ. მაგაროტოს, დ. რეიფილდის, ან. ფედოროვის, ტ. ნიკოლსკაიასა და სხვათა ნაშრომები, მაგრამ ეს კვლევა-ძიებანი, ძირითადად, ეპიზოდურია და არ აქვს მიზანდასახულებრივი, სისტემური ხასიათი.